

STÉGER ÁKOS

**Szabó Balázs:**

***Test és tudat – a japán harcművészeti filozófia hajnala.***

**Budapest: Torii Könyvkiadó, 2016.**

Igazi hiánypótló mű a Magyarországon megjelent, japán harcművészetekről szóló filológia világában Szabó Balázs könyve, amely a Torii Kiadó gondozásában látott napvilágot. A műben részletes képet kapunk a korai Edo-korszak harcművészeti iskoláinak szellemi gyökereiről, továbbá azok történelmi és eszmei alapjairól.

A hiánypótló jelző azért indokolt, mert a témában jelentős klasszikusnak számító három olyan értekezés olvasható benne magyar nyelven, amelyek eddig nem voltak hozzáférhetőek. Ezek Takuan Sōhō 沢庵宗彭 (1573–1645) *Fudōchishinmyōroku* 不動智神妙録 című műve, Yagyū Munenori 柳生宗矩 (1571–1646) *Heihō kadenshōja* 兵法家伝書, valamint Kōdegiri Ichūn (1630–1706) 小出切一雲 *Sekiun-ryū Kenjutsu-shōja* 夕雲流劍術書. Ahogy Szabó Balázs fogalmaz műve összefoglalásában: a tárgyalt művek megismerésével áttekinthetjük a 17. századi harcművészeti filozófia három igen eltérő irányát: 1) egy buddhista szerzetestől a vallás felől megközelítve; 2) a samuráj-kötelesség részeként megfogalmazott vallási-filozófiai oldalról egy magas rangú hivatalnoktól; 3) valamint olvashatunk ezek egyfajta meghaladásáról egy excentrikus *rōnin*től, aki mind a harcot, mind az intellektualizmust elvetve tör a legmagasabb célok felé.

Úgy gondolom, nem túlzás azt állítani, hogy egy Magyarországon igen népszerű témáról van szó. Hazánkban több ezerre tehető azoknak a száma, akik gyerekkoruktól kezdve űzik valamelyik japán harcművészeti ágat, s ezen iskolák népszerűsége évtizedek óta töretlen. Állíthatjuk, hogy Japán „*soft power*”-ének a legkorábbi itthoni megjelenéséről beszélünk, hiszen évtizedekkel ezelőtt az aikidó, kendó, karate és ehhez fogható harci iskolák voltak a legfőbb csatornák a számunkra, hogy az akkor még távoli és misztikus Japán művelődésével megismerkedjünk. Akik már kipróbálták magukat valamelyikben, sőt azok is, akik esetleg kívülről, elméleti szinten érdeklődtek a téma iránt, mind átérzik a legfőbb vonzerőt, amely ezekben rejlik. A szerző

gondolatait kölcsönvéve, a japán harcművészetek legfőbb ereje éppen abban van, hogy a pusztai túlélési szándék és a győzelmet biztosító mozgásformák által az ember személyiségét formálják és a társadalom számára hasznosabbá és jobbá teszik.

Honnan eredtek ezek a hagyományok, s honnan keltezhetjük, hogy a harcművészet megszűnt pusztai fizikai küzdelemnek lenni, hogy az egyén fejlesztését középpontba állító spirituális színezetet öltön? Szabó Balázs művéből minden kérdésünkre választ kapunk. A szerző maga is magas szinten úzi az aikidót, így művét nem csupán a filológus szisztematikussága, hanem személyes érintettsége is áthatja. Japanológiai érdeklődését meghatározza a téma, s a múltban többször publikált ezen a szakterületen, ami során szerteágazó ismeretekre tett szert mind a harcművészetek kialakulásáról, mind az azt körbeölelő Edo-korszakról (Edo jidai 江戸時代, 1602–1868).

Jelen könyv két jól körülhatárolható egységre bontható. A könyv első része – amely terjedelmének nagyobb részét teszi ki – bőséges elméleti felfeztetéssel kezdődik, amely során a szerző nagyon széles objektívvel közelíti meg a témát, hogy segítse a második egységben olvasható harcművészeti értekezések kontextusba helyezését. A filológiai alapok tisztázása után tér rá az értekezések tárgyalására. Műve első szakaszában pontos történelmi és eszmei korrajzot készít az Edo-korról, ahonnan a japán harcművészetek gyökerei erednek. Nemcsak az Edo-bakufu 江戸幕府 megszilárdulását járja körbe, hanem többek között a katonai szolgálat rendszerébe és a kor harcművészeti iskoláinak aránybeli megoszlásába is bepillantást enged. Ezt folytatja a kora 17. század szellemi korrajzával, ahol leírja a régi világlátás találkozását az „új típusú” konfucianizmussal. Az Edo-kor különlegessége, hogy olyan harcosok kezdték el a busidó alapjait kidolgozni, akiknek az emlékezetében még élénken élt a háborús múlt. Az igazi fordulatot Tokugawa Hidetada 徳川秀忠 (1579–1632) sógun halála jelentette, hiszen az ő örököse, Iemitsu 家光 már nem volt tagja annak a generációnak, amely a csatamezőn szerzett tapasztalatot. Így a kor harcművészeti filozófiájának szellemi üzemanyaga az az igény volt, hogy újraértelmezzék a *bujutsut* 武術, s a *bushi* 武士, ideális jellemére vonatkozó tanácsokkal és életvezetési segédletekkel lássák el a tanítványaikat. Lássuk, kik a szerzői a könyvben lefordított harcművészet-filozófiai értekezéseknek.

A földműves származású Takuan Sōhō a Rinzai 臨濟 zen-buddhista iskola egyik meghatározó alakjává vált. Utazásokat tett az országban, hogy támo-

gatást gyűjtsön a saját és más iskolák számára, valamint egy ízben összetűzésbe is került az Edo-bakufuval. Ugyanakkor később fordult a kocka, és a következő sógun csak az ő tiszteletére emeltetett egy templomot, a Tōkaijit 東海寺. Fennmaradt róla egy olyan történet, hogy 1645-ös halálakor ecsettel lefestette az álom írásjegyét, mielőtt jobblétre szenderedett. Fő műve a *Fudōchishinmyōroku* (ez a könyvben tárgyalt másik értekezéssel, a *Heihō kadenshó*val egyetemben sóguni megbízásra készült). Erről a művéről állítják azt, hogy ebben vetődött fel először a kardvívás és a zen-buddhizmus egylényegűsége, az ún. *ken zen ichi nyo* 拳禪一如.

Yagyū Munenori, akivel Takuan Sōhō jó barátságot ápolt, híres kardvívó mester volt. Az ő általa alapított iskola, a Yagyū Shinkage-ryū egyike volt a két kardvívóiskolának, amelyet a Tokugawa-sógunátus felkarolt az Ittō-ryū 一刀流 mellett. Egy ízben ő volt magának a sógunnak a személyes kardvívás-tanítója is. Yagyū életútja a modern populáris kultúrában is megjelenik. 1632-ben fejezte be fő művét, a *Heihō kadenshót*, amelyet a budó egyik legnagyobb hatású elméleti alapjának tekintenek. Ebben konfuciánus, neokonfuciáciánus és zen elemek egyaránt jelen vannak, valamint egyértelműen mutatja a *Fudōchishinmyōroku* hatását. A mű mind a mai napig forgalomban van Japánban, és több nyelvre lefordították.

A *Sekiun-ryū kenjutsu-sho* szerzője, Kodegiri Ichiun eleinte orvosnak készült, majd 1657-ben belépett Sekiun harcmester iskolájába. Kivételes tehetségű kardvívó volt. Mestere a több mint kétezer tanítványa közül vele vívott meg éles karddal, s ennek során egyikőjük sem tudta megsebezni a másikat: ezt ainukének hívják, amely az iskolában elérhető legnagyobb teljesítménynek számított. Így lett ő az iskola örököse korai visszavonulásáig.

Kiknek ajánlhatjuk ezt a könyvet tehát? Úgy gondolom, hogy kettős szerkezete (a filológiai korrajz és a művek fordítása) miatt mind a japanológia iránt komolyabban érdeklődők, mind a téma kutatói megtalálják a számításaikat. A könyv példátlanul gazdag tárházát nyújtja magyar nyelven az olyan megkerülhetetlen harcművészeti alapfogalmaknak, mint akár a *bun* 文 és a *bu* 武 kettőssége, valamint a *ki* 気 szerepe a harcok jellemében.

Az olvasónak továbbá kiterjedt és részletes névmutató, valamint az angol és japán nyelvű forrásokból való gazdag merítés is segít.

Hiányosságot annyiban lehet felfedezni a könyvben – bár nem volt eredeti célja –, hogy nem kedvez a harcművészeti eszmetörténetet kedvelő laikusoknak. Úgy gondolom, az ő számukra az Edo-kori szövegek formája és

tartalma, valamint a szerteágazó elméleti alapozás elrettentő lehet mind terjedelmüknél, mind komplexitásuknál fogva.

Azonban azon kutatók és japanológusok számára, akik ezt a témát választották kutatásuk tárgyának, illetve a téma elkötelezett rajongóinak a könyvet megkerülhetetlennek tartom.